

לאור החכמה

לאור חכמתו של רבינו בעל 'אור שמח' ו'משך חכמה'

עלון מס' 5 | פרשת חיי שרה תשפ"א

אור הדעת

פרקי מחשבה

חסד גבורה ואמת

אלו באומה הגיע הצורך למזג אותם על ידי זיווג החסד עם הגבורה, זו היתה משאלתו של אליעזר וזה תפקידה של רבקה.

ה. יעקב הוא בריח התיכון המעמיד בכח שלמותו את שני קצוות אלו, הוא איש תם ושלם משום שהוא יושב אהלים, שני אהלי אבותיו, החסד והגבורה.

מידה זו היא מידת האמת 'תתן אמת ליעקב', היכולת להשתמש בשני קצוות לשם קיום מציאות שלא תוכל להתקיים בקיצוניות של כל צד לחוד, ואמת זו היא תוצרת של זיווג החסד עם הגבורה.

רק בכח זיווג זה תיתכן קיום האומה והתורה המורה דרך חיים ממוצעת הנוטלת גם מן החסד וגם מן הגבורה.

ו. יצחק שהוא מידת הגבורה יצא לשוח בשדה 'שדה של תפוחים', להמשיך גבורה על ידי תפילת המנחה. מיד בראות רבקה, שהיא ממידת החסד, את מידת הגבורה שביצחק יראה מפניו ונפל בה 'פחד יצחק' עד שנפלה מעל הגמל. וכשהבינה כי יצחק בעלה הוא 'האיש ההולך בשדה' לשבר הדינים 'ותתכס' מגבורתו, בהיותה ממידת החסד.

(משך חכמה בראשית כד יד, זוהר תרומה קעה ע"ב, ריקאנטי דף עג)

אותה הוכחת לעברך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני.
(בראשית כד יד)

א. כשאליעזר מבקש אות על התאמתה של המיועדת ליצחק, הוא מחפש את מידת החסד שבה. ידוע שאברהם הוא במידת החסד ובאמת לבית אברהם יש להתאים כלה ממידה זו, אך יצחק הלא הוא ממידת הגבורה והדין, אשר לכאורה זה היפך מידת החסד, מדוע ההתאמה ליצחק היא במידה זו.

ב. בלשון תפילתו לה' הוא מבקש את הצלחת אות החסד ומסיים 'ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני', משמע הוא חסד את אותו חסד הנבדק ועל ידי נישואים אלו יגיעו החסד הזה.

ג. בברכתו לה' אחר מציאת רבקה, הוא אומר '...אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני', גם כאן ישנו החסד המדובר, ואף האמת הצטרפה עמו.

ד. לכינון ישראל במידה נכונה היה צורך בשילוב של מידות, מידת החסד היא חובה למען קיומנו, קיום התורה וקיום העולם, והפכה שהיא מידת הגבורה גם כן נצרכת לכך.

אברהם הוא מידת החסד בשלמותה ויצחק מידת הגבורה בשלמותה, בהם לא די לקיום האומה. אחר שהיו כבר מידות

שמחת התורה

עומקה של תורה

קנין למראית עין

ודיני ישראל היה זה קנין מנכרי לנכרי ומועיל בו קנין הכסף, ועל כן הוא קם למקנה לאברהם אך בעיניהם.

ד. משא"כ על פי האמת שאברהם קבל דין ישראל, היה זה קנין מנכרי לישראל ואינו נקנה בכסף, רק יצא להפקר על ידי התרצות עפרון, ומשום כך אחר הקבורה שנעשתה בקרקע הפקר נאמר 'ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת', כי הקבורה עצמה היתה חזקה בקרקע הפקר והקנתה לאברהם קנין אמת.

(משך חכמה בראשית כג יז-יח)

ה: עוד אפשר, שאמר 'לעיני בני חת' כדי שלא ימחו בני המשפחה על מכירת חלק עפרון, כיון שמבואר (בכורות נב:): שיכולים למחות משום פגם המשפחה.

(שם כג ג-ו)

ויקם שדה עפרון... לאברהם למקנה לעיני בני חת. (בראשית כג יז-יח)

א. הדגישה התורה שקנינו של אברהם בקרקע היה לעיני בני חת, ויש להבין מדוע היה צריך זאת ומה הדגש במאמר זה.

ב. דעת רב האי גאון (המקח והממכר ריש שער י"ד) והרמב"ם (זכיה פ"א הי"ד) שנכרי לא יכול למכור לישראל בכסף או חזקה אלא בשטר, משום שבלא שטר אין סמיכות דעתו של ישראל על הקנין מפני חששו מאלמותו של הנכרי, אך אם הנכרי כן קבל כסף מישראל, הוא מצידו התרצה להקנותו והפרישו מבעלותו, וכיון שהישראל לא קנה נשארה הקרקע כהפקר וכל הקודם זכה.

ג. אברהם אבינו יצא מדין בני נח ונכנס לדיני ישראל, אשר על כן רק 'לעיני בני חת' שלא ידעו שאברהם נכנס לקדושת

משך הלב

מעשי תורה ויראה

אור החכמה

בשעה שכתב רבינו הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל את חיבורו משך חכמה על התורה עדיין לא כתב את חיבורו אור שמח על הרמב"ם, וכשסיים את כתיבת המשך חכמה הורה לו אביו שימתין מלהדפיס את המשך חכמה עד אשר יוציא תחילה לאור את החיבור על הרמב"ם, שאם לא כן עלול ספר משך חכמה להתקבל בעיני הבריות כשאר הספרים שהוציאו מחברי הזמן על התורה ולא יעריכו כראוי את החיבור המופלא הזה, רק לאחר שיצא שמעך וטיבך על ידי החיבור על הרמב"ם אז תהיה השעה כשירה לפרסם את החיבור על התורה. וכחוראתו של אביו כן עשה רבי מאיר שמחה, ובכך זכה שספרו משך חכמה התקבל בכבוד הראוי לו בכל תפוצות ישראל.

(עמודי שש, רבי שלמה שמשון קרליץ, עמ' 273)

חכמת חכמיו

בינת המקראות

אבילות בסעודה

...ומגדנות נתן לאחיה ולאמה. ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו... (בראשית כד נג-נד)

א. מדויק מלשון המקרא, שלאחיה ואמה נתן רק את המגדנות ואילו האכילה והשתיה היו רק לו ולאנשים אשר עמו.

ב. מבואר במדרש (רבה פ"ס יב) שבתואל מת באותו לילה משום שרצה לעכב את נישואי רבקה, ממילא היו אחיה ואמה בתוך שבעת ימי האבילות האסורים בסעודת אירוסין על אף שהאירוסין עצמם מותרים (רמב"ם אבל פ"ו ה"ה), ועל כן קבלו רק מגדנות שהם קליות ואגוזים (רבה שם יא) כיון שלא יכלו להשתתף בסעודה.

(משך חכמה בראשית כד נג-נד)